

A teljesítménymotiváció vizsgálata sportágspecifikus feladatok tükrében

Témavezető:
Dr. Kondé Zoltánné
Dr. Ináncsy-Pap Judit
egyetemi adjunktus

Szerző:
Szekanecz Vera Anna

Tartalomjegyzék

1. Témafelvetés	3
2. Szakirodalmi áttekintés	4
2.1. Igényszint, teljesítménymotiváció	4
2.2. A 9 - 12 éves korosztály	9
2.3. Teljesítménymotiváció és sport.....	10
2.4. Teljesítménymotiváció és kosárlabda.....	11
3. A kutatás célja és a hipotézisek	13
3.1. A kutatás célja	13
3.2. A hipotézisek.....	13
4. A kutatás bemutatása.....	16
5. Eredmények és azok értékelése	19
6. Következtetések.....	32
Irodalomjegyzék.....	35

1. Témafelvetés

Számomra igen érdekes és elgondolkodtató, hogyan nyilvánul meg az igényszint, a teljesítménymotiváció a mindennapokban. A két csoport, a sikerorientált és a kudarcherülő személyek vizsgálatára több módszer is született az évek során. Ezek az eszközök többnyire a célállítást, illetve a kudarchoz és sikerhez való viszonyt mérik fel. A témában az egyik legelterjedtebben használt eljárás a *csavarteszt* néven ismert vizsgálati módszer.

A teszt alaposabb megismerése után arra gondoltam, vajon a *csavarteszt* eredeti koncepcióját megtatva az eljárás alkalmazható lenne-e más területen is? Szakdolgozatom során végzett kutatásomban ezt a mérőeszközt vettem alapul és szerettem volna átültetni egy átlagosnak tekinthető élethelyzetbe. Arra voltam kíváncsi, az igényszint megjelenik-e, és ha igen, hogyan manifesztálódik büntetődobások során 9 és 12 év közötti kosárlabdázó gyerekek esetében?

A gyerekek teljesítménymotivációjának megismerése kulcsfontosságú, hiszen, ahogyan a későbbiekben a szakirodalom alapján láthatjuk, ez a tényező a legjobb előre jelzője a teljesítménynek. A gyerekeknek már egészen kicsi koruktól kezdve teljesítményhelyzetekben kell helyt állniuk, ezért igen fontos, hogy ezeket az alkalmakat ne kizárólag feladatként fogják fel, hanem élvezzék is azokat és belső késztetést érezzenek a fejlődésre. Ez különösen fontos a versenysportot űző gyerekek esetében, akik a tanulmányaikon kívül fizikai aktivitás formájában is rendszeresen elvárásokkal néznek szembe. A sportversenyeken a gyerekek teljesítménykészítésnek vannak kitéve, mely nagy szorongást válthat ki belőlük. Azonban a motivációs stílusuknak megfelelő célok felállítása, és az ezek eléréséhez szükséges stratégiák, módszerek elsajátítása jelentősen csökkentheti a mérkőzések során megjelenő stresszt és szorongást. A teljesítményszükséglet megismerése révén alkalom nyílik arra, hogy saját igényeire szabottan állíthasson fel célokat a gyermek önmagával szemben, illetve szülei, edzője is hozzá igazított feladatok, követelmények elé állítsák őt.

Összességében tehát a teljesítmény maximalizálása, a belülről eredő motiváció fokozása, illetve a sportoló mentális egészségének megőrzése érdekében lényeges az igényszint és motivációs stílus megismerése.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. Igényszint, teljesítménymotiváció

2.1.1. Az igényszint és a teljesítménymotiváció meghatározása

Az igényszint fogalmának első leírása Kurt Lewin (1926) nevéhez köthető. Az igényszint alatt a személy önmagával szemben megfogalmazott elvárásait értjük, mely döntő szerepet játszik az egyén teljesítőképességében, életvitelében (Lewin, 1926, idézi Herskovits, 1976, p. 12.). Hoppe 1930-ban publikálta az igényszinthez kapcsolódó kísérleti eredményeket és az ezek alapján levont következtetéseket. Hoppe (1930) alapján az igényszint elvárások összességét takarja, melyek a jövőbeli feladat teljesítésére vonatkoznak. Siker után az igényszint emelkedik, kudarc hatására csökken. Ez a tendencia siker esetén markánsabb. A teljesítményt az egyén saját értékének megnyilvánulásaként szemléli, a sikert saját érdemének tekinti, a kudarc okát külső tényezőknek tulajdonítja énképe védelmében. Az igényszintet a siker elérésének vágya és a kudarcból való félelem határozza meg. Ez a két tényező nem zárja ki egymást, megjelenhetnek egyszerre is, lehet mindkettő gyenge vagy erős. A kezdeti igényszintet a korábbi tapasztalatok határozzák meg. Túl könnyű vagy túl nehéz feladat esetén a siker és a kudarc élménye nem jelenik meg. A sikerek és kudarcok csak sorozatokban, több alkalom után vannak hatással az igényszint alakulására (Hoppe, 1930, idézi Herskovits, 1976, p. 12.).

Az igényszint optimális fokának meghatározásához a kiinduló pontot jelentheti a Yerkes-Dodson-törvény, mely szerint „az optimális motivációs nível a feladat nehézségi foka szerint változik, mégpedig fordított arányban: minél nehezebb a feladat, annál alacsonyabb a motiváció optimális szintje.” (Herskovits, 1976, p. 20.). Atkinson (1957) elmélete alapján a sikerorientált személyek esetén a feladathelyzetben a kompetenciakészítéshez facilitáló, míg kudarcserülőknél debilizáló szorongás társul (Atkinson, 1957, idézi Herskovits, 1976, p. 21.).

Az igényszintet vizsgáló kutatásokban rendszerint a vizsgálati személynek ügyességi feladatokban kell részt vennie miután meghatározta saját magával szembeni elvárásait. Ez az elvárás, tulajdonképpen, az igényszint, igénynívó. Ha a résztvevő valós teljesítménye eléri vagy meghaladja az igénynívót, sikerként éli meg a helyzetet. Azonban, ha teljesítménye az igényszint alatt marad, kudarcot él át (Bányai & Varga, 2013, p. 273.).

A teljesítménymotiváció a vágy, hogy feladatainkat jobban végezzük, hogy örömet leljünk az akadályok legyőzésében (Bányai & Varga, 2013, p. 270.). Henry Murray (1938) úgy fogalmazott, hogy a teljesítménymotiváció a vágy, hogy véghez vigyünk valami bonyolultat;

hogy legyőzzük az akadályokat és elérjünk egy szintet; hogy felülmúljuk önmagunkat; hogy versengjünk másokkal és győzedelmeskedjünk felettük (Murray, 1938, idézi Finogenow, 2017, p. 1.).

McClelland (1961) szerint a teljesítménymotiváció az egyén viszonylag stabil jellemzője. Azt állította, hogy minden ember azért határozza meg céljait és törekszik elérni azokat, mert érzi az igényt a teljesítményre (McClelland, 1961, idézi Finogenow, 2017, p. 1.). McClelland (1988) szerint a gyermekekben veleszületetten megvan a képesség, hogy örüljenek saját képességeik fejlődésének. Ez a veleszületett képesség fejleszthető olyan feladatokkal, melyekben a gyermek megtapasztalja ezt az elégedettséget, örömet. Idővel ez az érzés anticipálódik, és kiváltja a pozitív kimenetel érdekében folyó cselekvést. Ennek alapján a felnőttekben is hasonlóképpen fejlesztendő a teljesítményigény (McClelland, 1988, idézi Finogenow, 2017, p. 2.). Az ő és munkatársai nevéhez fűződik a Tematikus Appercepciók Teszt (TAT) adaptálása is (McClelland et al., 1953, idézi Miyamoto, 1981, p. 79.).

Atkinson és Feather (1966) szerint a teljesítményhelyzet felvállalása két ellentétes tényezőtől függ: a siker elérésének vágyától és a kudarcból való félelemtől. Ugyan mindkét összetevő jelen van minden személyben, a kettő közül általában az egyik dominál (Atkinson & Feather, 1966, idézi Finogenow, 2017, p. 2.). A teljesítménymotiváció kialakulására a következő tényezők hatnak Atkinson és Raynor (1974) alapján: az általános motivációs állapotunk, az önmagunkkal szemben állított igényszintünk, a feladathelyzet jellemzői, a siker és a kudarc szubjektív valószínűsége és a céltárgy incentív értéke, vagyis vonzereje (Atkinson & Raynor, 1974, idézi Bányai & Varga, 2013, p. 270.).

Az egyént jellemző motívumok kihatással vannak a viselkedésre, döntésekre, gondolkozásra. Az alacsony teljesítményigényű emberek nagyon könnyű, vagy pedig irreálisan nehéz feladatokat választanak. Ezzel szemben a magas teljesítményigényű egyének közepes nehézségű célokat tűznek ki maguk elé (Bányai & Varga, 2013, p. 273.). Erről részletesebben később tesztek említést.

Atkinson és munkatársai (1966, 1977) szerint a siker három tényezőtől függ: a teljesítménymotiváció szintjétől, a kudarcckerülés mértékétől és a teljesítmény ösztönző erejétől. Atkinsonék azt feltételezték, teljesítményhez kapcsolódó motívumaink gyermekkorban alakulnak ki, tanultak, de az élet során változhatnak (Atkinson & Feather, 1966; Atkinson, 1977, idézi Körmendi & Sztancsik, 2013, p. 68.)

Az erős teljesítménymotivációval rendelkezők képesek a nehézségek leküzdésére, vágyják a sikert és az elismerést. Igényszintjük állandóan magas, teljesítményüket állandóan javítgatják, a mások által elért szintet folyton törekszenek meghaladni. Fizikai és társas

környezetük feletti kontroll megszerzésére törekszenek. Olyan tevékenységeket keresnek, melyekben ellenőrizni tudják saját aktivitásukat. Kockázatvállalásuk közepes, szeretnek eredményeikről visszajelzést kapni. Törekszenek a kiválóság kritériumainak megszerzésére és rendelkeznek személyes felelősségérzettel (Csepeli, 2001, idézi Bányai & Varga, 2013, p. 271.).

2.1.2. Motivációs stílusok

Röviden összefoglalva azt mondhatjuk, az embereknek két nagy csoportját különböztethetjük meg az alapján, hogy hogyan nyilvánulnak meg olyan helyzetben, mikor a cél elérése bizonytalan, és teljesítményüket valamilyen külső mércéhez viszonyítják. A szakirodalom alapján (pl. Atkinson, 1957; Heckhausen, 1963, 1991) az látható, hogy a teljesítménymotiváció két részre bomlik: egy közeledési és egy távolítási tendencia figyelhető meg. A közeledési tendenciát többnyire siker reménynek, a távolítás tendenciáját pedig kudarcból való félelemnek hívjuk. A közeledés és az elkerülés közötti eltérésekről szóló vizsgálatok eredményei arra engednek következtetni, hogy egyének közötti eltérés nem csak a siker elérésére való törekvésben, de a lehetséges kudarc elkerülésének tendenciájában is tapasztalható (Heckhausen, 1991, idézi Lang & Fries, 2006, p. 217.).

A *sikerorientált* egyének kitartóak és biztosak adottságaikban. Saját képességeikhez mérten reális célokat állítanak maguk elé, és ezen célok elérésére törekednek (Atkinson, 1957, idézi Bányai & Varga, 2013, p. 273.). Élvezik a teljesítményhelyzeteket. Akkor mutatják a legalacsonyabb motivációt, ha a siker valószínűsége 1 vagy 0, azaz, amikor a siker teljesen biztos, vagy pedig teljesen kizárt. A legnagyobb motiváció akkor tapasztalható náluk, ha a siker esélye 0,5 körüli, a feladat közepes nehézségű számukra (Mayer, Lukács, & Barkai, 2012, p. 110.). Sikertelenség esetén nem adják fel. Általában kitartóak, újra és újra nekifutnak az adott feladatnak. Szeretik próbára tenni képességeiket, szeretnek kockáztatni (Mayer et al., 2012).

A *kudarckerülő* személyek irreálisan nehéz, vagy pedig nevetségesen könnyű feladatok megoldására vállalkoznak, hiszen az egyszerű feladatok esetében majdsak biztosra vehető a siker, a megoldhatatlan kihívások esetén pedig a sikertelenséget a próba nehézségével magyarázhatják. Motivációjuk abban az esetben a legalacsonyabb, mikor a siker és a kudarc valószínűsége nagyjából megegyezik. Kudarc esetén hamar feladják (Mayer et al., 2012, p. 105–107.). Eredménytelenségük okát képességeikben látják, a sikert külső, tőlük független tényezőknek, például a szerencsének tulajdonítják (Bányai & Varga, 2013, p. 274.). Ezek háttérében képességeikkel szembeni bizonytalanság, szorongás és önmagukkal szembeni

elégedetlenség áll (Fodor, 2007, idézi Mayer et al., 2012, p. 107.; Bányai & Varga, 2013, p. 274.).

2.1.3. Nemi különbségek

Ahogy számos más személyiségtényezőben, a teljesítménymotivációval kapcsolatban is megfigyelhetők eltérések, különbségek a nemek között. Olajos, Högye–Nagy, Héjja–Nagy és Dávid 2021-ben megjelent munkájukban az adaptív és maladaptív perfekcionizmussal együtt járó motivációs mintázatokat vizsgálták magyar mintán. Eredményeik alapján a teljesítménymotivációról az mondható el, hogy ugyan sikerorientáltságban nincs szignifikáns különbség a két nem között, a lányok kudarcckerülőbbek a fiúknál (Olajos, Högye–Nagy, Héjja–Nagy, & Dávid, 2021, p. 366.).

Fülöp, Berkics és Pinczés-Pressing 2015-ös tanulmányukban a teljesítménymotivációt a Spence és Helmreich által kifejlesztett skála kibővített változatával mérték (Fülöp, Berkics, & Pinczés-Pressing, 2015, p. 33.). Három alskálát különítettek el: a fejlődés és teljesítmény, a versengés és a megküzdést a kihívásokkal alskálát. Azt tapasztalták, hogy a fejlődés és teljesítményszükséglet inkább a nőkre, míg a versengés inkább a férfiakra volt jellemző (Fülöp et al., 2015, p. 34.).

Roberts (1975) alapján a férfiakról arra számíthatunk, hogy vakmerőbbek és több kockázatot vállalnak a nőknél. Az az elvárás, hogy ez a tendencia már egészen gyermekkorban kialakuljon (pl. Crandall & Rabson, 1960; Kane, 1973, idézi Roberts, 1975, p. 58.). Wallach and Kogan (1959, 1961, 1964) azonban azt állítja, a férfi értékorientációjú feladatokban a férfiak, a női értékorientációjú feladatokban a nők mutatnak nagyobb fokú kockázatvállalást (Wallach & Kogan 1959, 1961, 1964, idézi Roberts, 1975, p. 58.). Bardwick (1971) szerint a nők esetében a teljesítményszükséglet egybeolvadt a másokhoz való kapcsolódás igényével. A nőknek lényeges a számukra fontos személyektől jövő pozitív értékelés ahhoz, hogy motiváltak legyenek a teljesítésre (Bardwick, 1971, idézi Roberts, 1975, p. 65.).

Horner (1968) szerint a nőkben, különösen férfiakkal szembeni verseny jellegű feladatok esetén, megjelenik a sikertől való félelem. Ez azzal magyarázható, hogy a nők a siker elérésének lehetősége esetén anticipálják a helyzet potenciális negatív következményeit. Ilyen negatív kimenetel lehet például a szociális elutasítottság vagy a nőiesség elvesztése. Feltételezve, hogy a sikertől való félelem férfiak többségénél nem jelenik meg, ez lehet a fő oka a teljesítménymotiváció kutatása során tapasztalt nemek közti különbségeknek (Horner, 1968).

2.1.4. Teljesítménymotiváció mérése

A. Csavarteszt

Az igényszint mérésének egyik klasszikus módja a csavarteszt néven ismert eljárás. A teszthez 50 darab 3,5 cm hosszúságú és 6 mm átmérőjű csavarra és a hozzájuk tartozó csavaranyákra van szükség. A teszt lényege, hogy a résztvevőknek meg kell becsülnie, egy perc alatt hányszor tudnak egy anyát egy csavarra felcsavarni. Összesen ötször kerül sor tippelésre és ötször végzik el a feladatot a résztvevők. Az eljárás lényege a vizsgálati személyek saját teljesítményének megtippelése. Ez alapján következtetéseket lehet levonni az egyén teljesítménymotivációjára, célállítására és igényszintjére vonatkozóan (Csavarteszt Instrukciós Füzet).

B. Tematikus Appercepciós Teszt

Az egyének különböznek egymástól abban, hogy mennyire szeretnék feladataikat a lehető legjobban elvégezni (Murray, 1938, idézi Bányai & Varga, 2013, p. 271.). Ez egy viszonylag stabil személyiségvonás, melynek mérésére alkalmas a Morgan és Murray (1935) által megalkotott Tematikus Appercepciós Teszt (ezután: TAT). Ez a projektív eljárás a nem maifestztálódó, rejtett szükségletek vizsgálatára alkalmas. A tesztfelvétel során a vizsgálati személynek kétértelmű képeket mutatnak, melyről ki kell találnia egy történetet, majd pedig a lehető legrészletesebben el kell mesélnie azt. A képek eltérő témákat hívhatnak elő a vizsgálati résztvevőkből. Lévén, hogy ez egy projektív eljárás, nincsenek jó vagy rossz, elvárt válaszok. A képek láttán kitalált történetek a látens motívumokat tükrözik vissza (Morgan & Murray, 1935, idézi Bányai & Varga, 2013, p. 272.).

C. AMS-R

A teljesítménymotiváció mérésére kérdőíves formában is van lehetőség. Az eredeti, norvég nyelvű Achievement Motives Scale (AMS) kérdőívet Torgrim Gjesme és Roald Nygard alkotta meg 1970-ben (Gjesme & Nygard, 1970). A kétfaktoros modellnek való pontosabb megfelelés érdekében dolgozta ki Jonas W. B. Lang és Dr. Stefan Fries az eredetileg 30-ites AMS 10-ites változatát (Lang & Fries, 2006).

A kérdéseket 4 fokú Likert skálán kell értékelni a vizsgálati személyeknek (Lang & Fries, 2006). A módosított 10-itemes verzió (AMS-R) megbízhatóan előre jelzi a sikerorientált és kudarckerülő viselkedést. A kérdőív első 5 kérdése a siker elérésére tett kísérletekre vonatkozik; a második 5 kérdés pedig a kudarc megelőzése érdekében tett lépéseket méri. Bizonyos kérdések segítségével a teljesítményszorongás mértéke is megismerhető (Lang & Fries, 2006, idézi Mayer et al., 2012).

2.2. A 9 - 12 éves korosztály

A fejlődés folyamatában az iskoláskor és a felnőttkor közötti időszakot serdülőkornak, pubertáskornak nevezzük. Az élet első évtizedének vége jelenti kezdetét ennek a fejlődési szakasznak. Ebben a korban a szervezet jelentős átalakuláson megy keresztül. Változnak a test méretei és formája, illetve a hormon- és szaporodórendszer működése is, többek között. Természetesen a biológiai folyamatoknak szociális vonatkozása is vannak. A serdülőkor minden kultúrában és társadalomban a társas viszonyok átalakulásának az időszaka (Cole & Cole, 2006, p. 600.). Szakdolgozatomban a serdülőkor fejlődési szakaszán belül specifikusabban a 9 és 12 év közötti időszakra fogok koncentrálni.

2.2.1. Teljesítménymotiváció 9–12 éves korban

Simons és Bibb (1974) alul teljesítő, 4., 5. és 6. osztályos általános iskolások körében vizsgálták a teljesítménymotivációt és a vizsgaszorongást. A tanulmányban a teljesítménymotivációt TAT-tel mérték. Azon hipotézisük, hogy a teljesítményigény hiánya és az alul teljesítés között összefüggés van, nem igazolódott. Elmondható azonban, hogy az alacsony teljesítménymotiváció pontszámokkal együtt magas vizsgaszorongás eredményeket mutató gyerekekre jellemzőbb az alul teljesítés. Ellenben azt tapasztalták, hogy a magas teljesítménymotiváció értékek mellett alacsony vizsgaszorongás értékeket produkáló gyerekek akadémiai teljesítménye igen magas. Szignifikáns eredményeket kaptak a teljesítménymotiváció és a teljesítmény, a teljesítménymotiváció és a vizsgaszorongás, illetve a teljesítménymotiváció és az iskolai alkalmasság mérőeszközén tapasztalt értékek között. Emellett azt is igazolták, hogy az általános iskolában alul teljesítő diákok körében, mindkét nem esetében, a sikerremény jobb, a kudarctól való félelem pedig gyengébb iskolai teljesítménnyel jár együtt (Simons & Bibb, 1974).

Endrődy, Svraka és F. Lassú (2020) tanulmányukban említést tesznek a 9–10 évesek motivációs jellemzőiről. Mérei és V. Binét (1998) alapján leírják az átpártolás jelenségét. Ez

azt a folyamatot takarja, hogy a gyerek fokozatosan függetlenedik szüleitől, és ezzel párhuzamosan önértékelését és motivációját egyre inkább kortárs kapcsolatai határozzák meg (Mérei & V. Binét, 1998, idézi Endrődy, Svraka, & F. Lassú, 2020, p. 56.). Ennek a leválásnak a következménye, hogy a társaktól érkező támogatás befolyásolhatja a teljesítménycélok alakulását (Endrődy et al., 2020, p. 56.).

Több kutatás (Jámbori, 2006; Endrődy et al., 2020; N. Kollár, 2002) is arra fekteti a hangsúlyt, hogy serdülőkorban a motiváció, így a teljesítménymotiváció tekintetében is igen jelentős a társak szerepe, megítélése. Jelenlegi kutatásomban erre az aspektusra területi megfontolásból nem térek ki részletesebben.

Nagy egyéni különbségek tapasztalhatóak még egy korosztály tagjai között is teljesítménymotiváció szempontjából. Fontos feltárni, mi rejlik a siker, esetleg a sikertelenség hátterében. Bizonyított, hogy a sikerorientált egyének másképpen viszonyulnak egy-egy kihíváshoz, versenyhelyezethez, mint kudarckerülő társaik. Azonban a motivációs stílus különbözősége nem feltétlenül jelent képességbeli eltéréseket is. Ennél fogva lényeges a két csoport teljesítményének vizsgálata, hiszen könnyen lehet, hogy ebben a tényezőben közel azonosak a kudarckerülők és sikerorientáltak. Lényegesnek találok ennek a személyiségtényezőnek a többfajta szempontból való körüljárását.

2.3. Teljesítménymotiváció és sport

„A sport megtanít minket győzni és veszíteni, illetve a vereséget elviselni. Szocializál a sikerre, de a kudarcra is!” (Simon, 2009, p. 38.).

„A sport meghatározott szabályok szerint, időtöltésként vagy versenyszerűen folytatott testedzés.” (Nádori, 2005, idézi Rétsági, H. Ekler, Nádori, Woth, Gáspár, Gáldi, & Szegnerné Dancs, 2011, p. 24.). A sport teljesítményre irányuló, kockázat lehetőségét tartalmazó tevékenység (Simon, 2009, p. 39.).

Számos kutatás bizonyította a pszichológiai faktorok sportteljesítményre gyakorolt hatását. Taylor (1994) a motivációt a sportban elért sikerhez vezető piramis alapjának tekintette (Taylor, 1994, idézi Khan, Haider, Ahmad, & Khan, 2011, p. 1.). Sok tanulmány foglalkozott kifejezetten a teljesítménymotiváció teljesítményre gyakorolt hatásával. Az eredmények arra engednek következtetni, hogy a teljesítmény legjobban a teljesítménymotiváció alapján jósolható be. A teljesítménymotiváció a versenyeken való részvétel szempontjából is elengedhetetlen (Huschle et al., 2008; Carey et al., 2000, idézi Khan et al., 2011, p. 2.). A teljesítménymotiváció hatást gyakorol más olyan faktorokra is, melyek befolyásolhatják a

sportteljesítményt. Ilyen faktor például a fizikai készenlét, a technika, a taktika, illetve maga az életmód (Khan et al., 2011, p. 2.).

Ahogyan az átlag populációban is megfigyelhető, a sportolók között is vannak sikerorientált és kudarckerülő egyének (Nagykálldi, 1998, idézi Trzaskoma-Bicsédy, 2007, p. 114.). Az extrém sportot űzőkre is igaz, hogy a kudarckerülő személyek a nagyon könnyű vagy pedig a nagyon nehéz feladatokat preferálják. Ellentétben a sikerorientáltak olyan feladatokat részesítenek előnyben, ahol a siker valószínűsége közepes (Mayer & Lukács, 2020, p. 33.). Mayer és Lukács (2020) munkája alapján azonban az mondható el, hogy az extrém sportolókra a kontrollcsoporthoz képes szignifikánsan kisebb arányban jellemző a kudarckerülés (Mayer & Lukács, 2020, p. 36.).

Természetesen a korábban említett, az igényszint mérésére alkalmas eszközök (pl. csavarteszt, AMS-R) sportolók esetében is alkalmazhatóak. Azonban 1990-ben Kamlesh kifejlesztette a Sport Teljesítménymotiváció Tesztet (Sports Achievement Motivation Test) a játékosok teljesítménymotivációjának mérésére (Khan et al., 2011, p. 2.).

2.4. Teljesítménymotiváció és kosárlabda

A sportokkal való összehasonlításhoz képest specifikusabb a teljesítménymotiváció kosárlabdával való kapcsolatának vizsgálata.

Westre és Weiss (1991) a kosárlabdaedzők vezetési stílusának egyéni és csapatszintű következményeit vizsgálta. Eredményeik alapján az látható, hogy azokban a kosárlabda csapatokban, ahol az edző jó vezetői képességekkel bír, mely elsősorban az edzés felépítésében és az instrukciókban, társas támogatásban, pozitív visszajelzésekben nyilvánul meg, a játékosok elégedettebbek és magasabb teljesítménymotivációjuk is (Westre & Weiss, 1991, idézi Chen, 2007, p. 90.).

Lane (1999) 5. és 6. osztályos gyerekek teljesítménymotivációját vizsgálta. Elsősorban arra volt kíváncsi, tapasztalható-e különbség teljesítménymotiváció szempontjából csapatban és egyénileg végzett feladatvégzés közötti elrendezésben, nemek között, illetve ügyesség tekintetében. A teljesítménymotivációt a Sport Orientation Questionnaire kérdőív három alskálájával vizsgálta: versengés, győzelem-orientáltság és cél-orientáltság alskálák segítségével. Eredményei szerint a teljesítménymotiváció függ attól, hogy az egyén egyedül vagy csapatban vesz részt a feladatban. Hat szignifikáns eredményről számol be a tanulmányban Lane (1999). Először is, az ügyesebb gyerekek versengőbbek kevésbé ügyes társaiknál mind csapatban, mind pedig egyénileg. A csoportok kialakításánál a képességeket

mindenképpen figyelembe kell vennie a tanárnak annak érdekében, hogy minden gyermeknek magas lehessen a teljesítménymotivációja. Az ügyesebb gyerekek inkább egyedül, míg a kevésbé ügyesek inkább csapatban szeretnek versenyezni. Ennek egyik oka lehet, hogy így a jól teljesítő gyerek kezébe tudja venni az irányítást és teljesítménye nem függ csapattársaitól. Az alacsonyabb teljesítményű gyerekek valószínűleg azért preferálják a csapatban való feladatvégzést, mert így teljesítményük közös a csapattársakéval, és nagyobb esélyük van másokkal együtt dolgozva sikereket elérni. A harmadik szignifikáns eredmény, hogy a fiúk versengőbbek a lányoknál csoportos és egyéni elrendezésben egyaránt. Ez alapján a teljesítménymotiváció szempontjából a legelőnyösebb, ha a fiúk legtöbbször fiúk ellen, a lányok pedig zömében lányok ellen versenyeznek. A negyedik szignifikáns eredmény, hogy a fiúk és a lányok, illetve az ügyesebb és kevésbé ügyes gyerekek egyaránt kompetitívebbek, ha csapatban versenyeznek, mint amikor egyénileg vetélkednek. Az ügyesebb résztvevők motiváltabbak személyes célok elérésére kevésbé ügyes társaiknál csoportos és egyéni elrendezésben is. A hatodik szignifikáns különbséget abban tapasztalta Lane, hogy a kevésbé ügyes gyerekek motiváltabbak egyéni célok elérésére csoportos elrendezésben, mint egyénileg. Ennek az oka lehet a kudarcból való fokozott félelem. Csapatban a teljesítményük nincs elkülönülve, ezért nyugodtabban tudnak egyéni célkitűzéseik elérésére koncentrálni (Lane, 1999, p. 40–43.).

Howe és Poole (1992) a célkitűzés pontosságát és a teljesítménymotivációt vizsgálta középiskolások körében kosárlabda feladatok segítségével. A kosárlabda feladatokat testnevelés óra keretei között hajtották végre. A magas és alacsony teljesítménymotivációjú gyerekeket Howe Sport Behavior Assessment Scale (HSBAS) pontszámai alapján sorolta csoportokba. Azt az eredményt kapta, hogy különbség van a magas és alacsony teljesítménymotivációjú gyerekek között. Ugyanis azok a diákok, akik hiányoztak azokról a testnevelés órákról, amin tesztelés folyt, kerültek a teljesítmény orientációs helyzetekbe. Ezeknek a tanulóknak körülbelül 60%-a az alacsony teljesítménymotivációjúak csoportjába tartozott (Howe & Poole, 1992).

3. A kutatás célja és a hipotézisek

3.1. A kutatás célja

Kutatásom elsődleges célja a teljesítménymotiváció vizsgálata egy sportágspecifikus mérési helyzet kísérleti kialakításával. Ennek érdekében egy olyan vizsgálati helyzetet alakítottam ki (kosárlabdaspecifikus feladatok beépítésével), mely a teljesítménymotiváció vizsgálatára alkalmazott csavarteszt felépítését követi, ugyanakkor egy sporttevékenységhez kapcsolódó, valóságos teljesítményhelyzet kontextusába illeszkedik (büntetődobás). Ez a módszer a teljesítménymotiváció teljesítményre gyakorolt hatásának vizsgálatát valóságos körülmények között, realiztikusan teszi lehetővé. A vizsgálat során a résztvevők különböző kísérleti elrendezések szerint teljesítenek (dobnak büntetőket), miközben elvárásokat fogalmaznak meg saját, illetve társaik teljesítményére nézve. Egyfelől az igényszint vizsgálat analógiájaként saját teljesítményük megtippelésére kérem őket, másfelől a jutalmazás, büntetés és kollektív büntetés feltételei szerint elemezzük teljesítményüket. Teljesítményüket a dobáspontosság és a dobással eltöltött idő szempontjából is elemezzük.

A büntetődobások során a vállalások és a teljesítések különbsége alapján megkülönböztetni törekszünk inkább sikerorientált és inkább kudarckerülő személyeket. Ez alapján csoportok közötti összehasonlításokat végzünk a sikerorientált és kudarckerülő gyermekek sport és téthelyzetben mutatott viselkedésére nézve a jutalmazó, a büntető és a kollektíven büntető feltételekben mutatott teljesítményre nézve. Továbbá nemi különbségeket is vizsgálunk a sikerorientáció/kudarckerülés és a visszajelzéstől függő teljesítmény viszonylatában. Az adatok elemzése és az eredmények alapján következtetéseket tervezünk levonni a játékosok teljesítményének fokozásának lehetséges módszereire és a motiválhatóságára vonatkozóan.

3.2. A hipotézisek

1. hipotézis: A Tippelés feltételben különbség tapasztalható ...

1.a.: ... a saját becsült teljesítmény és a társak becsült teljesítménye között.

Ezen hipotézisemet szintén arra alapozva fogalmaztam meg, hogy a társak véleménye kiemelkedően fontos a vizsgált korosztály számára (pl. Jámbori, 2006; Endrődy et al., 2020). A kortársakkal való összehasonlítás vajon a becslések közötti különbségekben is megjelenik?

1.b.: ... a saját tényleges teljesítmény és a társak becsült teljesítménye között.

Szeretném megvizsgálni, hogy tapasztalható-e szignifikáns eltérés a résztvevők teljesítménye, és a kortásaik teljesítményéről alkotott elképzeléseik között. A hipotézist arra alapozom, hogy több kutatás is kihangsúlyozza a 9 – 12 évesek körében a kortársak véleményének kiemelkedő jelentőségét (pl. Jámbori, 2006; Endrődy et al., 2020). Hogyan viszonyul a saját teljesítmény mások megítélt teljesítményéhez?

2. hipotézis: A sikerorientált és a kudarckerülő résztvevők tényleges teljesítménye között nincs számottevő különbség.

3. hipotézis: A sikerorientált és kudarckerülő résztvevők becslései között számottevő különbség tapasztalható.

A *Szakirodalmi áttekintés* alapján elmondható, hogy a sikerorientáltak és kudarckerülők csoportja között különbség van a csavarteszt becsléseinek értékeiben. A kudarckerülők vagy nagyon alacsony, vagy pedig túlzottan magas eredményeket tűznek ki célul. Az első esetben a siker szinte biztosra vehető. A második esetben a sikertelenséget a feladat nehézségével igazolhatják. A sikerorientáltak reális, közepes célokat állítanak fel általában (Mayer et al., 2012). Ezért a két csoport között jelentős különbséget feltételezek a *Tippelés* feltételben a saját teljesítményre vonatkozó becslések eredményeiben.

4. hipotézis: A sikerorientáltak és kudarckerülők között nincs különbség a „Javíthatok” feltételben elért teljesítményben.

A „Javíthatok” feltétel során lehetőség van a korábbi hibák korrigálására. A 3. feltételben kicsi a stressz faktor, hiszen nem jár pontlevonás a kihagyott kosarakért, viszont lehetőség van plusz pontok szerzése révén a korábbi hibák kijavítására.

5. hipotézis: A sikerorientáltak és kudarckerülők között különbség tapasztalható ...

5.a.: ... a „Veszíthetek” feltételben elért teljesítményben.

Úgy vélem, a két csoport között eltérés tapasztalható a *második* feltétel során nyújtott teljesítményben. Feltevésemet arra alapozom, hogy a második feltételben fennáll a sikertelenség lehetősége, ugyanis a résztvevő minden kihagyott dobásért pontlevonást kap. Így akár negatív pontszámot is produkálhat a játékos. Ahogyan a későbbiekben, a *Kutatás bemutatása* részben, láthatjuk, ebben a feltételben is kizárólag a bedobott kosarakat számoltuk. Ez alapján arra számítok, másképpen fog viselkedni a sikerorientált és a kudarckerülő csoport.

5.b.: ... a magas kockázatú, Kollektív büntetés feltételben elért teljesítményben.

Feltételezem, hogy a kudarckerülők és a sikerorientáltak másképpen fognak teljesíteni a feladatban, ahol az egyén teljesítménye kihatással lehet az egész csapatra. A szakirodalom alapján ennek az életkori csoportnak fokozottan fontos a társak támogatása és véleménye (Jámbori, 2006; Endrődy et al., 2020). Emiatt olyan helyzetben, ahol a csapattársak az egyén teljesítményétől függenek, magas a kockázat és ezáltal fokozódik a szorongás. A teljesítménymotiváció és a szorongás szintje meghatározza a teljesítményt (Simons & Bibb, 1974). Ezek alapján az a feltevés, hogy eltérés lesz megfigyelhető a két csoport teljesítményében.

5.c.: ... a Kollektív büntetés feltételben az egy dobásra jutó időben.

A 5.b. hipotézisben leírtak arra engednek következtetni, hogy a szorongás és a társas támogatottság igénye mentén eltérő lesz a sikerorientált és a kudarckerülő csoport egy dobáshoz szükséges idő eredménye.

6. hipotézis: A két nem között különbség tapasztalható ...

6.a.: ... a sikerorientáltak és kudarckerülők arányában.

A szakirodalom alapján arra számítok, hogy különbség lesz a sikerorientált és kudarckerülő személyek arányában a két nemi csoport között (Olajos et al., 2021).

6.b.: ... a magas kockázatú, Kollektív büntetés feltételben elért teljesítményben.

Feltételezésemet arra alapozom, hogy a szakirodalom alapján a nőknek fokozottan lényeges a másoktól jövő pozitív értékelés ahhoz, hogy motiváltak legyenek a teljesítésre (Bardwick, 1961). Azonban, ha a csoport előre menetele az egyéntől függ, fennáll a veszélye, hogy az egyén rosszul teljesít, ezért a csoport kárt szenved és kitagadja a problémát okozó tagot. Ezért feltételezem, hogy a nők másképpen fognak viselkedni, mint a férfiak olyan helyzetben, ahol a csoportot befolyásolja az egyén teljesítménye.

6.c.: ... a Kollektív büntetés feltételben az egy dobásra jutó időben.

Úgy vélem, az előző (6.b.) hipotézisben leírtak azt is eredményezik, hogy a társak támogatásának potenciális elvesztése miatt eltérés lesz megfigyelhető az utolsó, kollektív büntetés feltételben az egy dobásra jutó idő értékében.

A hipotézisek könnyebb átláthatósága érdekében összefoglaltam azokat az 1. mellékletben.

4. A kutatás bemutatása

A kutatásomat a Debreceni Egyetem BTK Pszichológia Intézetének Kutatásetikai Bizottsága megvizsgálta és jóváhagyta. A kutatásetikai engedély száma: UD-IP-2021/38.

A klasszikus *csavarteszt* vizsgálatot a kosárlabda sportág kontextusába ültettem át. A teljesítménymotivációt gyerekek körében vizsgáltam, a kutatás célja szempontjából a 9 és 12 év közötti korosztály bizonyult a legideálisabbnak. 4 kosárlabdacsapat edzőjének segítségét kértem a kutatáshoz (7. *melléklet*: Edzőknek címzett levél). Az edzőkkel való konzultáció után a gyerekek szüleivel beleegyező nyilatkozatot íratam alá (8. *melléklet*: Szülőknek címzett beleegyező nyilatkozat).

Összesen 20 gyermekkel végeztem el a vizsgálatot. A vizsgálati személyek kiválasztása random módon történt azon csapattagok közül, kiknek szülei hozzájárultak a részvételhez, és akik maguk is szerettek volna a kutatás részesei lenni. A beazonosíthatatlanságot és anonimitást olyan módon biztosítottam, hogy a résztvevő gyerekek maguk húzták ki egy és húsz közötti azonosító számukat egy zsákból. A feladatok elkezdése előtt a gyerekektől is beleegyező nyilatkozat aláírását kértem (9. *melléklet*: Gyerekek beleegyező nyilatkozata). A vizsgálat elvégzése közben egy segítő közreműködött, aki szintén nem ismerte a gyerekeket. A segédem feladata a dobásokhoz szükséges idő mérése és a bedobott kosarak feljegyzése volt.

A vizsgálati személyek (ezután: v.sz.) négy kísérleti helyzettel találkoztak. Minden esetben büntetőkosarak dobására kértem őket. A büntetődobás, angolul free throw, álló helyből végzett dobások egyike. Ha a védő csapat hibát követ el, a támadó csapat élhet a „szabaddobás” lehetőségével. A gyűrűtől meghatározott távolságból, álló helyből kell elvégezni a dobást, védők nélkül (Új, Csukonyi, Órsi, & Kiss, 2021, p. 11.). A mérkőzéseken minden büntetőkosár, ami bemegy, egy pontot ér.

Gyakorlási fázis

A vizsgálat legelső részében gyakorlás történt. Ugyan a v.sz.-el nem közöltük, de már ebben a részben is számoltuk pontjait és mértük a feladathoz szükséges időt. Erre azért volt szükség, hogy össze tudjuk hasonlítani az éles helyzetben nyújtott teljesítményét a tét nélküli gyakorlásban produkálttal. Természetesen amennyiben a résztvevő rákérdezett arra, hogy figyeltük-e a bedobott kosarak számát, elmondtuk neki, hogy igen.

Az első feltétel – Típpelés

Ezt a feltételt a csavarteszt analógiájára alakítottuk ki. Először dobott tíz darab büntető kosarat a v.sz. próba képen (Tippelés – próba). Az eredmények felírását követően arra kértük a gyermeket, gondolja végig és határozza meg, a legközelebbi alkalommal szerinté tízből mennyit fog tudni bedobni (Tippelés – 1. becslés)? A résztvevő megmondta nekünk a számot, mi pedig feljegyeztük ezt a kezünkben lévő, előre kinyomtatott táblázatba (10. melléklet: Táblázat). Ezt követően a játékos dobott tíz büntetőt (Tippelés – 1. dobás). Majd ismételten tippelésre kértük a gyermeket (Tippelés – 2. becslés), azután újra tíz büntetődobás volt a feladata (Tippelés – 2. dobás). Ezt összesen három alkalommal ismételtük meg. A harmadik sorozat után (Tippelés – 3. becslés és 3. dobás) azt kérdeztem a v.sz.-től, hogy szerinté a hozzá hasonló kosaras kortársai vajon hogyan teljesítenének, nekik mennyi menne be tízből (Tippelés – társak)?

A második feltétel – „Veszíthetek”

Minden bedobott kosárért egy plusz pont járt a gyerekeknek, viszont a kimaradt dobásokért egy pontot vontunk le tőlük. Az instrukció ellenére ebben a feltételben is kizárólag a bedobott kosarakat és az időt számoltuk, a pontlevonásokat nem.

A harmadik feltétel – „Javíthatok”

A második feladat során levont pontokat javíthatták ki a gyerekek. A v.sz. az előző helyzetben kihagyott büntetőnek megfelelő számú dobást kapott. Minden jó dobás egy plusz pontot jelentett. Például, ha valaki a második feltételben tízből négy kosarat dobott be, a „Javíthatok” feltételben hat lehetőséget kapott a hibák kijavítására. Megszámoltuk, hatból hányat tud bedobni a résztvevő, és ehhez a hat dobáshoz mennyi időre van szüksége.

Negyedik feltétel – „Kollektív büntetés”

A negyedik, egyben utolsó helyzet előtt tájékoztattam a gyerekeket arról, hogy az ebben a feladatban nyújtott teljesítményük az egész csapatra kihatással lehet. Ugyanis, ha nem dob be a játékos tízből legalább hét kosarat, az egész csapat „gyilkost” fog futni, vagyis nagyon megterhelő és fárasztó büntetésben részesülnek. Ha az első pár dobás után már látszott, hogy nem fog minimum hét pontot elérni tízből a játékos, akkor is megkértük, hogy folytassa a próbálkozást és tízszer dobjon kosárra. Az utolsó feladat elvégzése után a résztvevőnek teljesítményüktől függetlenül azt mondtuk, mivel a vizsgálat során végig nagyon segítőkészek és kitartóak voltak, illetve jó eredményeik születtek, eltekintünk a kollektív büntetéstől. Ezután az összes gyerekeket csokoládéval jutalmaztuk részvételükért és teljesítményükért.

A feltételeket összefoglaltam a 2. mellékletben.

A mintában összesen 20 fő szerepelt. A 20 személyből egy résztvevő adatait a statisztikai elemzés során sajnos kénytelen voltam figyelmen kívül hagyni, mert a v.sz. megszakította a kísérletet, melyre természetesen volt lehetősége minden résztvevőnek. A v.sz. a magas kockázatú, *Kollektív büntetés* (4. feltétel) feltételben nem szeretett volna részt venni. Ennek következtében az ehhez a feltételhez tartozó pontszáma és a dobásokhoz szükséges időeredményei hiányoznak. A hiányzó adatokkal rendelkező v.sz. adatainak kiszűrését megelőzően, ahogyan a többi résztvevőt is, őt is jellemeztem motivációs stílus szempontjából. Ez a résztvevő az elemzések alapján a kudarckerülők csoportjába tartozik. A szakirodalom alapján ezt azzal tudnám magyarázni, hogy a *Kollektív büntetés* feltételben nagy a sikertelenség potenciális lehetősége. Ebben a feladatban az elérendő cél (tízből legalább hét dobás menjen be) előre meg volt határozva. A v.sz. a kudarctól való félelem miatt inkább elzárkózott a próbálkozástól. A negyedik feltételben az egyéni teljesítmény az egész csapatra kihatással volt, amely fokozta a szorongás mértékét. Ezt a tényt a vizsgálati helyzetben tapasztalt viselkedése is alátámasztja, hiszen a kísérlet megszakítását követően igyekezett minél gyorsabban kilépni a helyzetből. A csavarteszt instrukciós füzet alapján az mondható el a kísérletet megszakítók csoportjáról, hogy feltételezhető, hogy miután önmagukról való elképzelésük nem kap megerősítést, nem vállalják annak a veszélyét, hogy ez nyilvánosan is megfogalmazódjon, és ezért inkább félbehagyják a vizsgálatot.

Így tehát a mintába összesen 19 személy tartozik, melyből 8 fiú és 11 lány. A résztvevők között az életkort tekintve csak 9 és 10 évesek szerepeltek. A nemek és a kor megoszlását a 1. táblázat szemlélteti.

	9 éves	10 éves
fiú	1	7
lány	3	8

1. táblázat: A résztvevők életkori megoszlása nemek szerint (fő)

5. Eredmények és azok értékelése

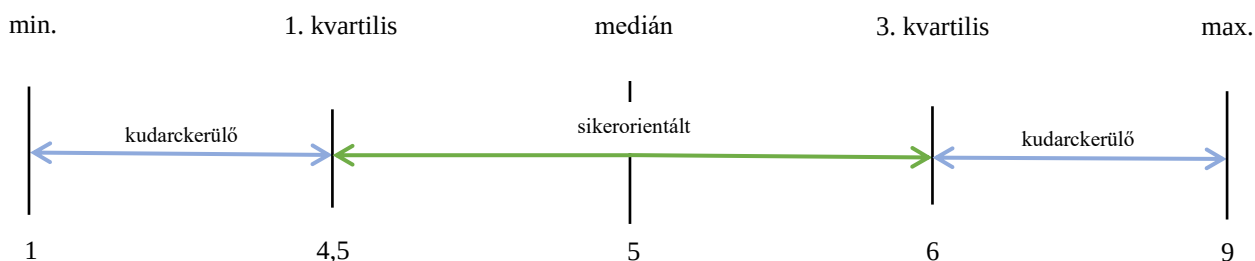
A hipotézisek vizsgálatát megelőzően előkészítettem az adatokat az elemzésre. Kiszámítottam a résztvevők teljesítményének átlagát feltételekre lebontva, illetve a teljes vizsgálatban való szereplésre egyaránt. Az egy dobásra jutó átlagos időt feltételenként, illetve a vizsgálat egészére nézve is meghatároztam. Továbbá kiszámoltam a *Tippelés* (1. feltétel) feltétel eredményei közül a becslések (1. becslés, 2. becslés, 3. becslés) átlagát is. A teljesítmény átlagának eredményébe a „*Javíthatok*” (3. feltétel) feltétel pontszámai (Javíthatok – teljesítmény) nem kerültek bele, hiszen ennél a feladatnál egyénenként változott a lehetőségek száma, míg az összes többi feltétel esetében pontosan tíz dobásra került sor. A dobásokhoz szükséges idő átlagának kalkulálásakor ezt a tényezőt nem kellett figyelembe vennem, hiszen az egy dobásra jutó időt olyan módon számoltam ki, hogy a lehetőségek számának megfelelő dobáshoz szükséges idő elosztottam a lehetőségek számával. Ilyen módon megkaptam az egy dobáshoz szükséges átlag időt. Az előzetesen kiszámított eredmények a 4. táblázatban láthatók.

A vizsgálati feltételeket összehasonlítottam teljesítmény és idő szempontjából páros Wilcoxon-próba segítségével. A próbák eredményeit a 3. melléklet szemlélteti. A „*Javíthatok*” (3. feltétel) feltételen elért teljesítmény más feladatok átlag teljesítményével való összehasonlítást ki kellett hagynom az elemzésből, hiszen a 3. feltétel esetén egyénenként változott a rendelkezésre álló dobások száma. Ennek következtében nem vethető össze egymással, hogy a javítási lehetőségekből hányat tudott bedobni a résztvevő azzal, mikor mindenki pontosan tízet dobott. Mindazonáltal az ezen feltétel idői eredményeire vonatkozó adatok összevethetőek más feltételek egy dobásra jutó időre vonatkozó értékeivel. Ezeket az összehasonlításokat a 4. melléklet tartalmazza.

A statisztikai elemzések elvégzése előtt elkülönítettem a mintában a kudarckerülők és a sikerorientáltak csoportját. A csoportba sorolást a *Tippelés* feltétel 1. becslés pontszáma alapján végeztem el. Kiszámítottam az első becslés pontszámok mediánját és kvartiliseit (medián = 5; 1. kvartilis = 4,5; 3. kvartilis = 6). A *Szakirodalmi áttekintés* alapján azokat a résztvevőket soroltam a sikerorientáltak csoportjába, kiknek értékei a két kvartilis közé estek. A kudarckerülők az 1. kvartilis alatti, illetve a 3. kvartilis feletti 1. becslés értékeket produkáló résztvevők. Azok a személyek, akiknek az 1. becslés eredménye egyenlő vagy az 1. vagy a 3. kvartilissal, nem kerültek sem a sikerorientáltak, sem pedig a kudarckerülők csoportjába. Ennek magyarázata, hogy ha a kvartiliseket bele vesszük valamelyik tartományba, akkor azonos pontszámokkal rendelkező egyének különböző kategóriába lennének besorolva. Esetünkben például a 3. kvartilis 6. A mintában 5 olyan személy van, akiknek az 1. becslés pontszáma 6

volt. A medián és a kvartilisek 4 egyenlő tartományra osztják a mintát olyan módon, hogy minden tartományba megközelítőleg ugyanannyi adat essen. Ezáltal, ha a kvartilisekkel egyenlő értékeket becslő résztvevőket besorolnánk valamelyik kategóriába, a mintában lennének olyan egyének, akik 6-os *1. becslés* pontszámmal a sikerorientáltak csoportjába tartoznak, és olyanok is, akiket ugyanilyen pontszámmal inkább kudarckerülőnek tekintenénk. Ezáltal célszerű a kvartilisekkel megegyező pontszámot produkáló résztvevőket kihagyni bizonyos elemzésekből. Abban az esetben számolunk azzal a mintával, melybe kizárólag a sikerorientáltak és a kudarckerülők tartoznak, mikor ennek a két csoportnak az eredményeit hasonlítjuk össze. Ebbe a csökkentett mintába jelen esetben a 19 minden értékkel rendelkező résztvevőből 14 esett bele. A *Tippelés* feltétel *1. becslés* eredményeit és a csoportokat az *1. ábra* szemlélteti.

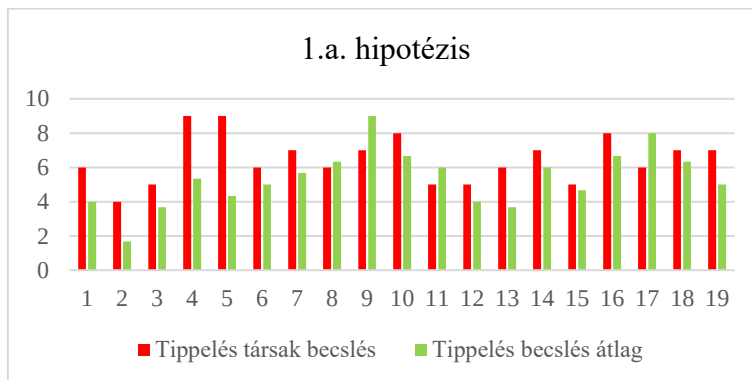
A kis mintaelemszámra ($n = 19$) való tekintettel nemparaméteres eljárásokat alkalmaztam. 95%-os megbízhatósági tartománnyal dolgoztam.

1. ábra: A sikerorientáltak és kudarckerülők csoportjainak meghatározása a kvartilisek segítségével

Első hipotézis vizsgálata

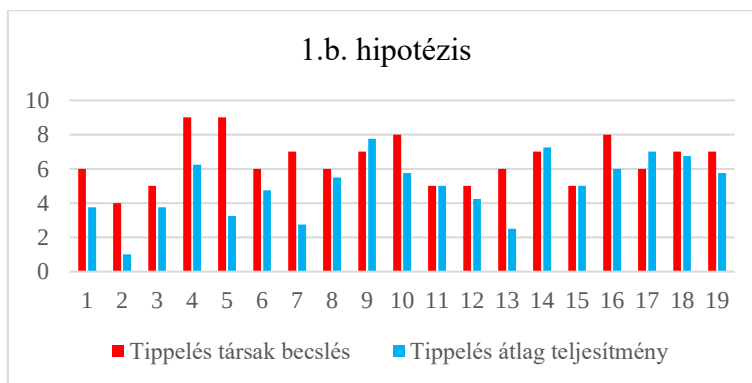
1.a. hipotézis: A Tippelés feltételben különbség tapasztalható a saját becsült teljesítmény és a társak becsült teljesítménye között.

1. diagram: A résztvevők saját becsült teljesítményének és a társak becsült teljesítményének kapcsolata

Az első hipotézis „a” részének ellenőrzése során az előzetesen kiszámított *Tippelés* feltétel becsléseinek átlagát vettem össze a társak teljesítményére vonatkozó becslésekkel. A *Tippelés* feltétel eredményei közül a saját teljesítményre vonatkozó becslések átlagát és a társak teljesítményére vonatkozó becsléseket láthatjuk a 1. diagramon. Ebben az esetben is előjeles Wilcoxon-próbát alkalmaztam, mert egy egyénhez tartozó adatokat viszonyítottunk egymáshoz. A próba szignifikáns lett ($V = 34$; $p = 0,01$). Az átlagok (saját teljesítmény becsléseinek átlaga = 5,37, társak teljesítményének becsléseinek átlaga = 6,47) alapján magasabbra becsülték a résztvevők a társak teljesítményét saját teljesítményükhöz képest. Szignifikáns különbség van a saját becsült teljesítmény és a társak becsült teljesítménye között.

1.b. hipotézis: A Tippelés feltételben különbség tapasztalható a saját tényleges teljesítmény és a társak becsült teljesítménye között.

2. diagram: A résztvevők tényleges teljesítményének és a társak becsült teljesítményének összefüggései

Az *első hipotézis „b” részét* olyan módon vizsgáltam, hogy összehasonlítottam az adatok előkészítése során kiszámított *Tippelés* feltétel pontszámainak átlagát a *Tippelés* feltétel társak becsült pontszámának átlagával. A résztvevők *Tippelés* feltételen elért teljesítményének átlagát és a társak becsült teljesítményének értékeit az 2. *diagram* ábrázolja. A feltevés igazolásához előjeles Wilcoxon-próbát használtam, hiszen egy személyhez tartozó két értéket hasonlítottam össze (összetartozó minta). A próba eredménye szignifikáns eltérést mutat az értékek között ($V = 34$; $p < 0,01$). A két változó átlaga alapján (saját teljesítmény pontszámának átlaga = 4,95, társak teljesítményének becsléseinek átlaga = 6,47) a társak teljesítményét becsülték magasabbra a résztvevők saját tényleges teljesítményükhöz képest. Valóban számottevő eltérés van a *Tippelés* feltételen produkált teljesítmény és a társak teljesítményének megítélése között, ezért hipotézisemet megtartom.

Második hipotézis vizsgálata

2.hipotézis: A sikerorientált és a kudarckerülő résztvevők tényleges teljesítménye között nincs számottevő különbség.

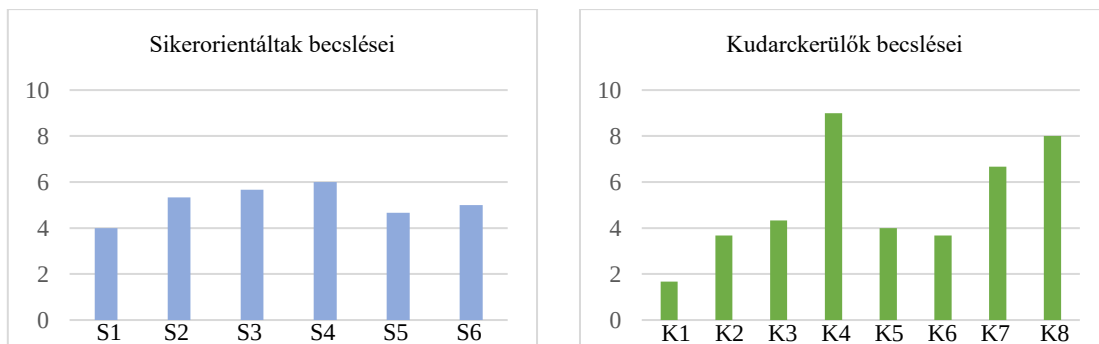
3. *diagram: Sikerorientált és Kudarckerülő vizsgálati személyek Tippelés feltételen nyújtott teljesítménye*

Mann-Whitney-próbával összevettem a sikerorientált és kudarckerülő résztvevők átlag teljesítményét, melyet az adatok előkészítése során számítottam ki. A két csoport tagjainak átlag teljesítményére vonatkozó adatokat a 3. *diagramon* láthatjuk. Az oszlopok elnevezései (S1, S2, K1, K2 stb.) a teljesítménymotiváció alapján sikerorientáltak és kudarckerülők csoportjába sorolt egyéneket jelképezik. Az „S1” a sikerorientáltak csoportjába tartozó első résztvevő adata, az „S2” a mintában a második sikerorientált egyén értékeit mutatja, és így tovább. A két minta független egymástól. A próba nem lett szignifikáns ($W = 23$; $p = 0,95$). Nincs számottevő különbség a motivációs stílus alapján létrehozott csoportok teljesítménye között (kudarckerülők

teljesítményének átlaga = 4,34; sikerorientáltak teljesítményének átlaga = 4,5). A hipotézist megtartom.

Harmadik hipotézis vizsgálata

3.hipotézis: A sikerorientált és kudarckerülő résztvevők becslései között számottevő különbség tapasztalható.

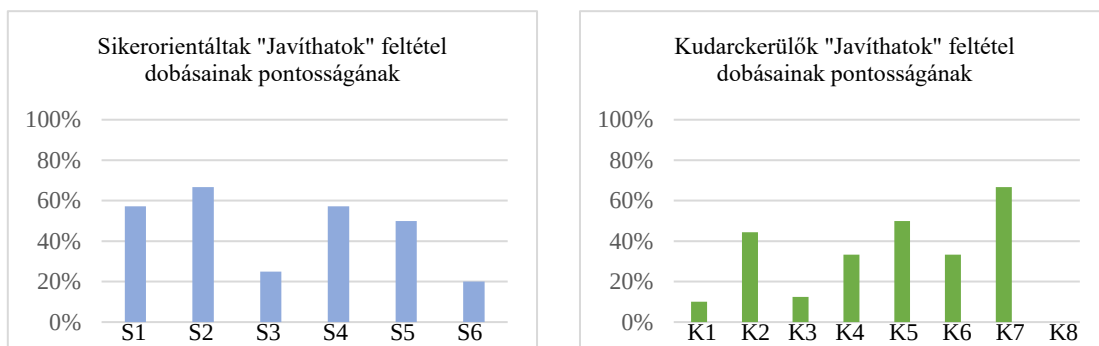

4. diagram: Sikerorientált és Kudarckerülő vizsgálati személyek Típpelés feltételen saját teljesítményre vonatkozó becslései

A hipotézis ellenőrzésére összehasonlítottam a *Típpelés* feltétel becslés eredményeit motivációs stílus alapján elkülönített csoportokban. A sikerorientáltak és kudarckerülők saját teljesítményére vonatkozó becsléseit a 4. diagram láttatja. Ennek vizsgálatára szintén Mann-Whitney-próbát használtam. A próba nem szignifikáns ($W = 19,5$; $p = 0,6$). Az eredmény alapján elvetem harmadik hipotézisemet. Nincs számottevő eltérés a két csoport becslései között (kudarckerülők becsléseinek átlaga = 5,13; sikerorientáltak becsléseinek átlaga = 5,11).

Negyedik hipotézis vizsgálata

4. hipotézis: A sikerorientáltak és kudarckerülők között nincs különbség a „Javíthatok” feltételben elért teljesítményben.

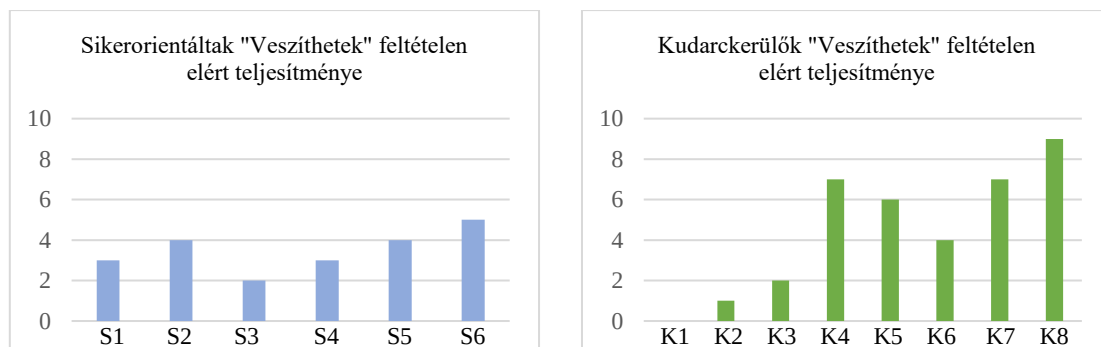

5. diagram: A sikerorientált és kudarckerülő résztvevők „Javíthatok” feltétel dobásainak pontossága

A két motivációs csoportot aszerint hasonlítottam össze a 3., „Javíthatok” feltételben produkált pontszámok mentén, hogy kiszámoltam, hány százalékos pontossággal dobta a résztvevők. Ezt olyan módon tettem meg, hogy elosztottam a „Javíthatok” feltételen a bement kosarak számát a lehetőségek számával. Így megkaptam, hogy milyen pontossággal dobott az adott személy. A kudarckerülők és sikerorientáltak „Javíthatok” feltétel dobásainak pontosságát százalékban kifejezve az 5. diagram demonstrálja. Ezt követően összevettem a motivációs stílus alapján létrehozott csoportokat dobáspontosság szerint. Ehhez szintén Mann-Whitney-próbát használtam. Ennek a próbának az eredménye sem mutatott szignifikáns eltérést a kudarckerülő és sikerorientált egyének között ($W = 14$, $p = 0,22$) (kudarckerülők 3. feltételben nyújtott dobáspontossága = 31%; sikerorientáltak 3. feltételben nyújtott dobáspontossága = 46 %). A hipotézist megtartom.

Ötödik hipotézis vizsgálata

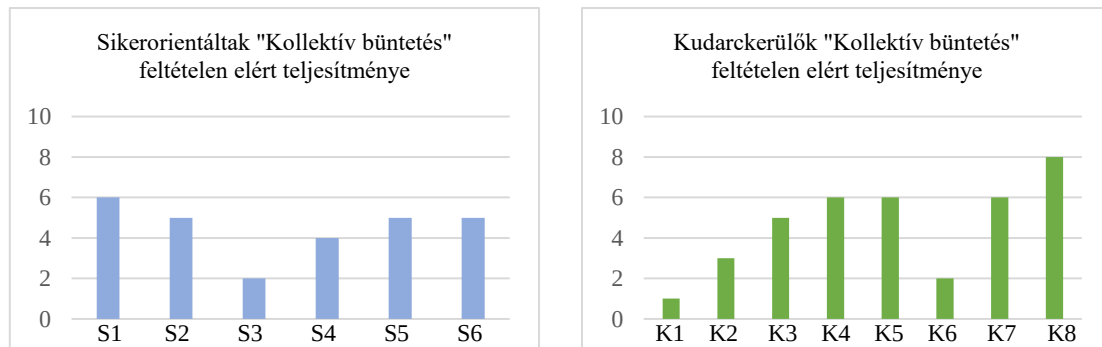
5.a.: A sikerorientáltak és kudarckerülők között különbség tapasztalható a „Veszíthetek” feltételben elért teljesítményben.

6. diagram: Sikerorientált és Kudarckerülő vizsgálati személyek „Veszíthetek” feltételen elért teljesítménye

A „Veszíthetek” feltételen elért teljesítmény átlagokat a 6. diagram mutatja be. Összehasonlítottam a két csoport „Veszíthetek” (2. feltétel) feltételben elért eredményét. Ehhez Mann-Whitney-próbát használtam. A próba eredménye alapján nincs számottevő különbség a kudarckerülők és sikerorientáltak 2. feladatban nyújtott teljesítményében ($W = 15$; $p = 0,28$) (kudarckerülők 2. feltételben nyújtott teljesítményének átlaga = 4,5; sikerorientáltak 2. feltételben nyújtott teljesítményének átlaga = 3,5). Hipotézisemet elvetem.

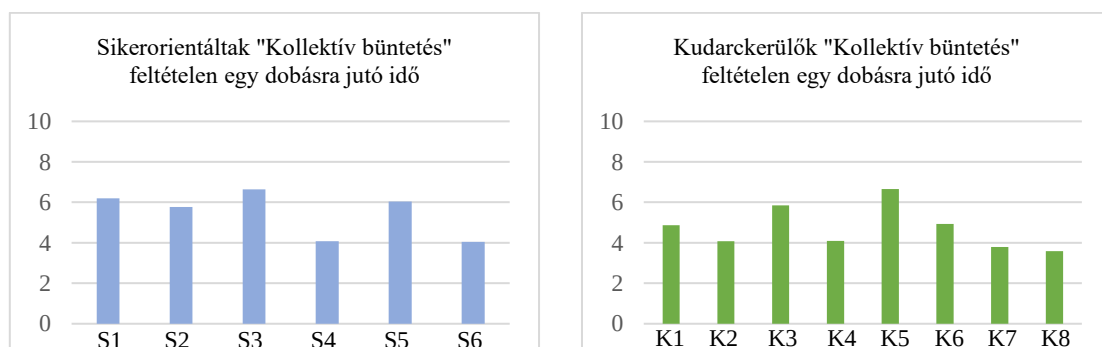
5.b.: A sikerorientáltak és kudarckerülők között különbség tapasztalható a magas kockázatú, Kollektív büntetés feltételben elért teljesítményben.

7. diagram: Sikerorientált és Kudarckerülő vizsgálati személyek „Kollektív büntetés” feltételen elért teljesítménye

Összevettem a sikerorientált és kudarckerülő résztvevők csoportjainak 4. feltételen elért eredményeit. A „Kollektív büntetés” feltételen elért pontok átlagait a 7. diagramon láthatjuk. Az elemzéshez Mann-Whitney-próbát használtam. Az eljárás eredménye nem szignifikáns ($W = 27,5$; $p = 0,69$) (kudarckerülők 4. feltételben nyújtott teljesítményének átlaga = 4,62; sikerorientáltak 4. feltételben nyújtott teljesítményének átlaga = 4,5). Elvetem 5.b. hipotézisemet.

5.c.: A sikerorientáltak és kudarckerülők között különbség tapasztalható a Kollektív büntetés feltételben az egy dobásra jutó időben.

8. diagram: Sikerorientált és Kudarckerülő vizsgálati személyek „Kollektív büntetés” feltételen egy dobásra jutó idő értékei

A hipotézis vizsgálata során megvizsgáltam, hogy a „Kollektív büntetés” feltételben egy dobáshoz mennyi időre volt szüksége a kudarckerülő és a sikerorientált személyeknek átlagosan. Az erre vonatkozó értékeket a 8. diagram segítségével szemléltettem. Az összehasonlítást Mann-Whitney-próbával végeztem. A próba eredménye nem lett szignifikáns ($W = 16$; $p = 0,35$) (kudarckerülők 4. feltételben egy dobáshoz szükséges idő átlaga = 4,73; sikerorientáltak 4. feltételben nyújtott egy dobáshoz szükséges idő átlaga = 5,46). A 5.c. hipotézist elvetem.

Hatodik hipotézis vizsgálata

6.a. hipotézis: A két nem között különbség tapasztalható a sikerorientáltak és kudarckerülők arányában.

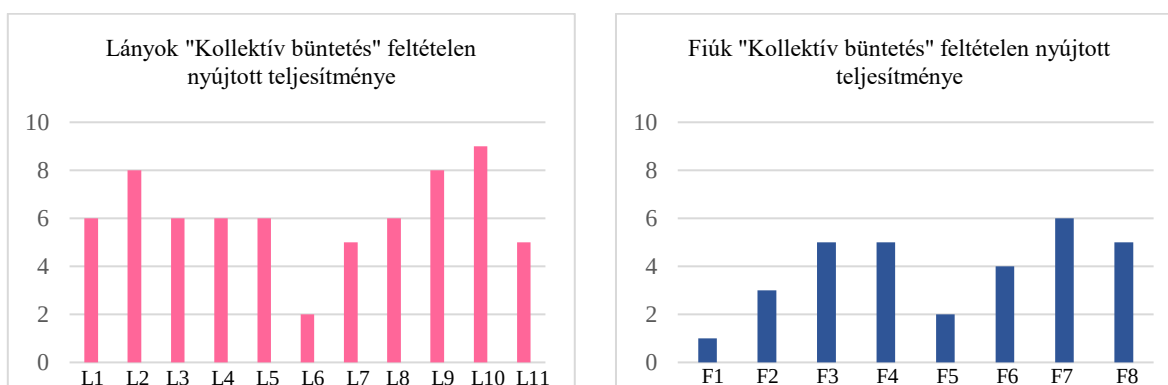
Ahhoz, hogy megvizsgálhassam a sikerorientált és kudarckerülő résztvevők nemek közti megoszlását, gyakorisági táblázatot készítettem a nem és teljesítménymotiváció változók mentén. A motivációs stílusok nemek szerinti megoszlását a 6. táblázat mutatja be.

	kudarckerülő	sikerorientált
fiú	4	4
lány	4	2

6. táblázat: A kudarckerülők és a sikerorientáltak megoszlása a mintában nemek szerint (fő)

A táblázat alapján láthatjuk, hogy a mintában az Olajos és munkatársainak (2021) eredményei nem igazolódtak. Ennek oka lehet azonban a kis mintaelemszám. A nemek között eltérés a sikerorientáltak arányában tapasztalható. A hipotézist megtartom.

6.b. hipotézis: A két nem között különbség tapasztalható a magas kockázatú, Kollektív büntetés feltételben elért teljesítményben.

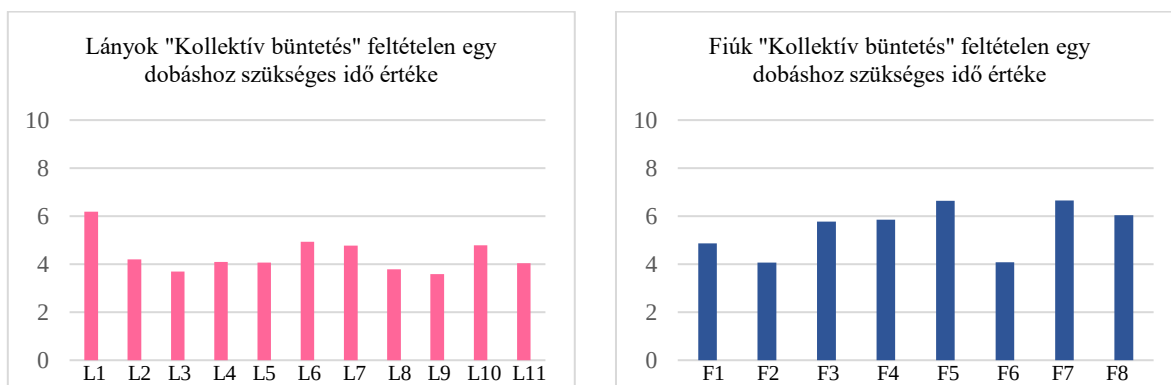

9. diagram: Lány és Fiú vizsgálati személyek „Kollektív büntetés” feltételen elért pontszámai

Összehasonlítottam a fiú és lány résztvevők „Kollektív büntetés” feltételen nyújtott teljesítményét. Az értékeket a 9. diagramon láthatjuk. Az oszlopok az egyes résztvevők teljesítményének átlagát mutatják. Az „L1” az első lány résztvevő, az „F1” az első fiú résztvevő eredményeit jelöli, és így tovább. Az összehasonlítást Mann-Whitney-próbával hajtottam

vége. A próba szignifikáns eltérést igazol ($W = 14$; $p = 0,01$). A csoportok ezen feltételen elért teljesítményének összevetése után elmondható, hogy a lány résztvevők szignifikánsan jobban teljesítettek ebben a feladatban fiú társaiknál (fiúk *Kollektív büntetés* feltétel pontszámainak átlaga = 3,88; lányok *Kollektív büntetés* feltétel pontszámainak átlaga = 6,09). A hipotézist megtartom.

6.c. hipotézis: A két nem között különbség tapasztalható a *Kollektív büntetés* feltételben az egy dobásra jutó időben.

10. diagram: Lány és Fiú vizsgálati személyek „Kollektív büntetés” feltételen egy dobáshoz szükséges idő értékei

A „Kollektív büntetés” feltételben az egy dobásra jutó átlag időt is összehasonlítottam fiúk és lányok között. A 4. feltétel egy dobásra jutó idő eredményei a 10. diagramon vannak ábrázolva. Szintén Mann-Whitney-próbával dolgoztam. A próba szignifikáns lett ($W = 71$; $p = 0,03$). A csoportátlagok alapján láthatjuk, hogy a fiúknak szignifikánsan több időre volt szükségük egy dobáshoz, mint a lány résztvevőknek (fiúk *Kollektív büntetés* feltétel egy dobáshoz szükséges idő átlaga = 5,5; lányok *Kollektív büntetés* feltétel egy dobáshoz szükséges idő átlaga = 4,38). Az 6.c. hipotézist megtartom.

Az 5., illetve a 6. mellékletben láthatjuk összefoglalva a motivációs stílus szerinti (5. melléklet), illetve a nemi csoportok (6. melléklet) közötti különbségeket feltételek alapján történő lebontásban.

A hipotézisek ellenőrzése után megvizsgáltam a mintán a csavarteszt klasszikus mérőszámait is. A teszt értékelése négy fontos mutató alapján kezdődik el. A *célkülönbség* a teljesítmény és a rákövetkező vállalás közti eltérést jelenti. A célkülönbség pozitív, ha a vállalás meghaladja a teljesítményt; negatív, ha a vállalás alacsonyabb a teljesítménynél. Az *első vállalás*, melyet a résztvevő előzetes teljesítmény nélkül mond. Általában a vizsgálati személyek saját teljesítményükhöz mérten reális értékeket mondanak. Az ettől jelentősen eltérő érték irrealitásra utalhat. A *teljesítmény* az ötször (jelen esetben háromszor) elvégzett feladatban

nyújtott teljesítmény átlagát jelenti, illetve ki kell számítani az első és az utolsó eredmény közti különbséget. Az *igényszint változása* mutató attól a tapasztalattól való eltérést mutatja, hogy siker után növeli, kudarc után csökkenti a v.sz. a vállalást. Az eltérés utalhat rigiditásra, paradox válaszokat támaszthat alá.

A mutatókat nemek szerinti lebontásban a 9., 10. és 11. táblázat, motivációs stílus szerinti lebontásban pedig a 12., 13. és 14. táblázat szemlélteti.

Mutató		Lányok	Eredmény	Fiúk
1. Célkülönbség		-0,64	$W = 1; p = 1$	-0,88
2. Első vállalás		6,27	$W = 79; p < 0,01^*$	4
3. Teljesítmény	átlag teljesítmény	5,64	$W = 74; p = 0,01^*$	3,61
	első és utolsó eredmény különbsége	-0,45	$W = 52,5; p = 0,5$	-0,75

9. táblázat: A Lányok és Fiúk Célkülönbség, Első vállalás és Teljesítmény mutatói

4. Igényszint változása										
Résztevő	Tippelés Próba	Tippelés 1.becslés	Tippelés 1. dobás	siker v. kudarc	Tippelés 2.becslés	Tippelés 2. dobás	siker v. kudarc	Tippelés 3.becslés	Tippelés 3. dobás	siker v. kudarc
L1	5	5	3	K	4	2	K	3	5	S
L2	6	6	3	K	4	7	S	5	3	K
L3	6	6	6	S	7	4	K	6	6	S
L4	7	9	8	K	8	9	S	10	7	K
L5	9	6	8	S	8	4	K	6	2	K
L6	4	4	3	K	3	3	S	4	0	K
L7	9	6	7	S	6	6	S	6	7	K
L8	5	7	6	K	7	6	K	6	7	K
L9	8	9	8	K	8	5	K	7	7	S
L10	6	6	6	S	6	9	S	7	6	K
L11	6	5	3	K	4	8	S	6	6	S

10. táblázat: A Lányoknál az Igényszint változása

4. Igényszint változása										
Résztevő	Tippelés Próba	Tippelés 1.becslés	Tippelés 1. dobás	siker v. kudarc	Tippelés 2.becslés	Tippelés 2. dobás	siker v. kudarc	Tippelés 3.becslés	Tippelés 3. dobás	siker v. kudarc
F1	1	1	2	S	2	0	K	2	1	K
F2	5	3	4	S	4	3	K	4	3	K
F3	5	5	9	S	6	5	K	5	6	S
F4	3	4	2	K	4	6	S	5	2	K
F5	3	5	5	S	6	2	K	6	1	K
F6	5	5	6	S	6	6	S	7	3	K
F7	1	4	4	S	5	3	K	3	9	S
F8	3	5	6	S	4	4	S	5	7	S

11. táblázat: A Fiúknál az Igényszint változása

Mutató		Sikerorientáltak	Eredmény	Kudarckerülők
1. Célkülönbség		-0,5	W = 18; p = 0,45	-1,25
2. Első vállalás		5	W = 30; p = 0,46	5,13
3. Teljesítmény	átlag teljesítmény	4,5	W = 25; p = 0,95	4,34
	első és utolsó eredmény különbsége	-0,67	W = 21,5; p = 0,79	-0,13

12. táblázat: A Sikerorientáltak és Kudarckerülők Célkülönbség, Első vállalás és Teljesítmény mutatói

Résztevő	Tippelés Próba	Tippelés 1.becslés	Tippelés 1. dobás	siker v. kudarc	Tippelés 2.becslés	Tippelés 2. dobás	siker v. kudarc	Tippelés 3.becslés	Tippelés 3. dobás	siker v. kudarc
S1	5	5	3	K	4	2	K	3	5	S
S2	5	5	9	S	6	5	K	5	6	S
S3	3	5	5	S	6	2	K	6	1	K
S4	5	5	6	S	6	6	S	7	3	K
S5	3	5	6	S	4	4	S	5	7	S
S6	6	5	3	K	4	8	S	6	6	S

13. táblázat: A Sikerorientáltaknál az Igényszint változása

Résztevő	Tippelés Próba	Tippelés 1.becslés	Tippelés 1. dobás	siker v. kudarc	Tippelés 2.becslés	Tippelés 2. dobás	siker v. kudarc	Tippelés 3.becslés	Tippelés 3. dobás	siker v. kudarc
K1	1	1	2	S	2	0	K	2	1	K
K2	5	3	4	S	4	3	K	4	3	K
K3	3	4	2	K	4	6	S	5	2	K
K4	7	9	8	K	8	9	S	10	7	K
K5	1	4	4	S	5	3	K	3	9	S
K6	4	4	3	K	3	3	S	4	0	K
K7	5	7	6	K	7	6	K	6	7	S
K8	8	9	8	K	8	5	K	7	7	S

14. táblázat: A Kudarckerülőknél az Igényszint változása

A táblázatok alapján azt láthatjuk, hogy a két nem között szignifikáns eltérés van az *Első vállalás* ($p < 0,01$) és a *Teljesítmény* (átlag teljesítmény – $p = 0,01$) mutatókban. Az átlagok alapján láthatjuk (lányok *Első vállalás* átlaga = 6,27; fiúk *Első vállalás* átlaga = 4), hogy a lányok az első alkalommal számottevően magasabbra becsülték saját teljesítményüket, mint a fiúk. A teljesítménybeli különbség (lányok átlag teljesítménye = 5,64; fiúk átlag teljesítménye = 3,61) alapján elmondható, hogy reálisak voltak ezek a becslések, a lányok szignifikánsan jobban teljesítettek a *Tippelés* feltételben, mint fiú társaik. Az Igényszint változásáról az mondható el a 10. és 11. táblázat alapján, hogy a fiúk között volt egy résztvevő, aki siker után csökkentette a vállalást. Ez eltér a várakozásainktól. Eredményei narancssárgával vannak kijelölve a 11. táblázatban. A citromsárgával kijelölt értékek azt jelölik, hogy a résztvevő nem minden esetben csökkentette vállalását kudarc után, vagy pedig nem mindig reagált magasabb

becsléssel a sikerre. Ahogy láthatjuk, több olyan fiú résztvevő volt, aki az elvárttól eltérően viselkedett.

A sikerorientáltak és kudarckerülők csoportjait is összevettem a csavarteszt mutatói mentén. A 12. táblázat alapján nincs jelentős eltérés a két csoport között egyik mutatóban sem. A 13. táblázat szemlélteti, hogy a sikerorientáltak között volt egy v.sz., aki siker után csökkentette vállalását, illetve egy egyén, aki kudarc után nem változtatta korábbi becslését. Ahogyan a 13. és 14. táblázat alapján láthatjuk, több kudarckerülő egyén volt, aki nem változtatott becslés értékén siker vagy kudarc elérése után, mint sikerorientált.

A hipotézisek vizsgálatán és a csavarteszt mutatóin kívül meg szerettem volna nézni, hogy tapasztalható volt-e fáradás a résztvevőknél. Ezt olyan módon hajtottam végre, hogy megnéztem, az első dobás teljesítménye (*Gyakorlás* – teljesítmény), a vizsgálat közepén elvégzett feladat teljesítménye (*Tippelés* – 2. dobás – teljesítmény), és a vizsgálat utolsó feltételén elért teljesítmény („*Kollektív büntetés*” – teljesítmény) szignifikánsan eltérnek-e egymástól. Páros Wilcoxon-próbákat használtam ennek ellenőrzéséhez. Az első teljesítmény (*Gyakorlás*) és a vizsgálat közepén nyújtott teljesítmény (*Tippelés* – 2. dobás) között nem találtam szignifikáns eltérést ($V = 46,5$; $p = 0,27$). Mi több, a feltételeken elért teljesítmény átlagait megvizsgálva (*Gyakorlás* teljesítmény átlaga = 4,1; *Tippelés* – 2. dobás teljesítmény átlaga = 4,84) azt tapasztaltam, hogy javult a résztvevők teljesítménye. Ezt azzal tudnám magyarázni, hogy a feladatok során, úgymond bemelegedtek a játékosok, és a gyakorlottság miatt magabiztosabban, pontosabban tudtak betalálni. A másik lehetséges magyarázat, hogy a vizsgálat kezdetén magasabb volt szorongás-szintjük, hiszen nem ismerték a vizsgálatvezetőt (vagyis engem) és nem tudták, milyen feladatokra számíthatnak. Ezt követően ellenőriztem, hogy vajon a vizsgálat közepe (*Tippelés* – 2. dobás) és a vizsgálat vége („*Kollektív büntetés*”) között nagyobb fokú fáradás és ezáltal teljesítményromlás volt-e megfigyelhető. A próba ebben az esetben sem lett szignifikáns ($V = 41,5$; $p = 0,5$). A feltételeken elért teljesítmény átlagok (*Tippelés* – 2. dobás teljesítmény átlaga = 4,84; „*Kollektív büntetés*” teljesítmény átlaga = 5,16) alapján ismét az látható, hogy javult a teljesítmény az idő előrehaladtával. Ezt szintén a gyakorlási lehetőséggel, illetve a szorongás csökkenésével tudnám magyarázni. Ezek alapján kijelenthető, hogy nem jelentkezett fáradás a résztvevőknél. Ennek alátámasztására összevettem az első dobás teljesítményét (*Gyakorlás*) az utolsó dobás teljesítményével („*Kollektív büntetés*”). A teljesítmény átlagok (*Gyakorlás* teljesítmény átlaga = 4,1; „*Kollektív büntetés*” teljesítmény átlaga = 5,16) alapján igazolódott, hogy a vizsgálat során javult a játékosok teljesítménye. Az első és utolsó feltétel közötti eltérés szignifikánsnak bizonyult (V

= 26; $p = 0,03$). Az eredmények alapján azt mondhatjuk, hogy nem volt tapasztalható a fáradás jelensége a résztvevőknél.

A 9 és 10 évesek eredményeinek összehasonlítását nem tartottam szükségesnek, mert nem tartottam valószínűnek, hogy pár hónapnyi életkorbeli eltérés a teljesítményben tapasztalható különbségekben is megmutatkozna.

Érdekelt, vajon van-e eltérés a magas kockázatú („Veszíthetek” és „Kollektív büntetés”) és tét nélküli (Gyakorlás) feltételeken nyújtott teljesítmény között. Azokat a feltételeket tekintettem magas kockázatúnak, ahol a saját, addig elért teljesítmény veszélyeztetve van, illetve mikor a társakra is kihatással lehet az egyén teljesítménye. Azt feltételezem, hogy ezen feltételek során magasabb volt a v.sz. szorongás szintje, ami megmutatkozhatott teljesítményében is. A Gyakorlás feltételben ugyan számoltuk a bedobott kosarakat és az időt, de erről külön nem tájékoztattuk a résztvevőt. Úgy tudta, bemelegítésképp kell tíz büntetőt dobnia. Összevettem a magas kockázatú és tét nélküli feladatok teljesítményének átlagát páros Wilcoxon-próbák segítségével. A Gyakorlás és „Veszíthetek” feltételek között, ahogyan az 5. táblázat is szemlélteti, nem volt tapasztalható számottevő teljesítménybeli eltérés ($V = 34$; $p = 0,43$; *Gyakorlás* feltétel teljesítmény átlaga = 4,1; „*Veszíthetek*” feltétel teljesítmény átlaga = 4,42). Ahogyan korábban láthattuk a fáradás lehetőségének vizsgálatakor, a Gyakorlás és „Kollektív büntetés” feltétel eredményei között szignifikáns az eltérés ($V = 26$; $p = 0,03$; *Gyakorlás* feltétel teljesítmény átlaga = 4,1; „*Kollektív büntetés*” feltétel teljesítmény átlaga = 5,16). Ezek alapján lehetséges, hogy a „*Kollektív büntetés*” feltétel sokkal inkább szorongáskeltő volt, mint a „*Veszíthetek*” feltétel. Azonban az is előfordulhat, hogy a gyakorlottság miatt értek el jelentősen jobb eredményeket a játékosok a „*Kollektív büntetés*” feltételen, mint a *Gyakorlás* során. Valószínűsíthető, hogy a szorongás pozitív hatással volt a teljesítményre.

6. Következtetések

Annak ellenére, hogy a vizsgálati minta viszonylag kicsi volt ($n = 19$), számos következtetés levonható az eredmények alapján. Az első és utolsó dobás teljesítménye között jelentős eltérés volt tapasztalható. Ez utalhat arra, hogy a résztvevők a vizsgálat előrehaladtával gyakorlatra tettek szert, aminek köszönhetően pontosabbak lettek dobásaik. A másik lehetséges magyarázat, hogy a kezdeti szorongás, melyet az idegen személy jelenléte, illetve a feladatokról való tudás hiánya váltott ki, csökkent. Ezt a lehetőséget alátámasztanák korábbi kutatások eredményei is (Simons és Bibb, 1974). Megfigyelhető volt az a tendencia, hogy a 9-12 éves korosztályba tartozó gyerekek társaik teljesítményét jobbnak értékelik, mint saját képességeiket. Ez a jelenség megmutatkozott mind a saját teljesítményről való tapasztalatok, mind a saját teljesítményről való becslések társak teljesítményével való összehasonlításban is. Ennek magyarázata lehet, hogy a 9-12 éves korosztálynak kiemelkedően fontos a kortársaik róluk alkotott véleménye. Ezért valószínűsíthető, hogy saját teljesítményüket társaikéhoz mérik még akkor is, ha nem tudják pontosan, hogy milyen képességekkel rendelkezik a másik. A társak nagybecsülése lehet az oka, hogy saját teljesítményüket alacsonyabbra becsülték a résztvevők másokénál.

A dolgozat központi témája a teljesítménymotiváció vizsgálata. Teljesítménymotiváció szempontjából két csoportot különböztethetünk meg: a sikerorientáltak és a kudarckerülők csoportját. A két csoport jellemzőiben nagy különbségek figyelhetők meg. Ahogyan a csoportok elnevezése is sejteti, a sikerorientáltak saját teljesítményükhöz mérten reális célok elérésére törekednek, míg a kudarckerülők tartózkodnak azoktól a helyzetüktől, ahol képességeik másokéval összevethetőek lennének. Az a feltételezésem, hogy a motivációs jellemzők eltérései ellenére a csoportok tényleges teljesítményében nincsen számottevő különbség, igazolódni látszott. Arra számítottam, hogy eltérés a sikerorientált és kudarckerülő résztvevők saját teljesítményükre vonatkozó becsléseiben, illetve a magas kockázatú feltételben lesz tapasztalható. Azonban ezek a feltevéseim nem nyertek bizonyítást. Ennek oka lehet a kis mintaelemszám, illetve, hogy a csoportok közötti célállításban tapasztalható különbségek csak nagyobb léptékben, például több feladat elvégzése esetén lennének látványosak. A csoportok magas kockázatú, Kollektív büntetés feltételen elért teljesítménye, illetve az egy dobáshoz szükséges idő eredménye sem tért el egymástól számottevően. Ennek magyarázatul szolgálhat, hogy a feltétel nem volt kellőképpen szorongáskeltő a játékosok számára. Azonban a

különbségek hiánya ebben az esetben is következhet a kis mintaelemszámból. Megjegyzendő azonban, hogy a statisztikai elemzések során egy résztvevőt ki kellett hagynom a mintából adatai hiányosságára való tekintettel. Ez a v.sz. a kudarckerülők csoportjába tartozik. Feltehetőleg azért zárkózott el a magas kockázatú feltételben való részvételtől, mert a sikertelenség valószínűsége túl nagy volt számára. Érdekes lenne a vizsgálatot nagyobb mintán is elvégezni, hogy láthassuk, milyen mértékben befolyásolja a szorongás-szint a részvételi hajlandóságot. Érdekes eredményekkel szolgálhat egy későbbi vizsgálatban a résztvevők stressz- és szorongás-szintjének mérése is annak érdekében, hogy nagyobb rálátást nyerhessünk a mérkőzéseken átélt stressz kudarckerülő és sikerorientált játékosok teljesítménymotivációjára gyakorolt hatására. Ennek megfelelően javaslatokat lehetne tenni a teljesítmény fokozása érdekében a különböző teljesítményigényű játékosok motiválhatóságára vonatkozóan.

A nemek közti különbségek vizsgálatát is lényegesnek tartottam, hiszen sok esetben a kosárlabda edzők lány és fiú, illetve vegyes csapatokat is edzenek. Az ő szempontjukból igen hasznos lehet tudni, a játékosok egyéni jellemzőin túl, hogy a fiúk és lányok többsége számára mi az ideális motiválási stílus. Eredményeim alapján, már ilyen kis létszám mellett is, kirajzolódtak a nemek közti különbségek teljesítménymotiváció tekintetében. Azt tapasztaltam, hogy különbség van a sikerorientáltak és kudarckerülők arányában a két nem között. Korábbi kutatások (Olajos és mts., 2021) eredményeivel ellentétes tapasztalataim voltak. A fiúk csoportjában nagyjából egyenlő volt a két motivációs stílus aránya, azonban a lányoknál több volt a kudarckerülő, mint a sikerorientált. Jelen kutatásban a fiúk között több volt a sikerorientált, mint a lányok között. A kudarckerülők száma megegyezett. Fontos lehet megfigyelni, mitől függhet, hogy a nemi csoportokban melyik motivációs stílusba tartozók vannak túlsúlyban. Elképzelhető, hogy azért kaptam ezt az eredményt, mert versenyeken résztvevő sportolókat vizsgáltam. Vajon találnék eltérést, ha adataimat összehasonlítanám egy versenysportot nem űzőkből álló mintával? Esetleg van szerepe a sportág típusának az arány alakulásában? Csapatsportokban és egyéni sportokban máshogyan alakulna a megoszlás? Azonban fontos megjegyezni, hogy a kis mintaelemszám, illetve a kudarckerülő és sikerorientált csoportok elkülönítési módja is állhat az eredmény hátterében.

Megvizsgáltam, vajon a nemek között tapasztalható-e eltérés, ha olyan feladatot végeznek, ahol sok forog kockán. A Kollektív büntetés feltételben elért eredmények között szignifikáns eltérést tapasztaltam. A lányok, rövidebb idő alatt, számottevően jobban teljesítettek a fiúknál. A szakirodalom alapján a nők számára fokozottan fontos, hogy a számukra jelentős mások elismerően, pozitívan vélekedjenek róluk. Ezzel magyarázható ez az eredmény. A lány résztvevők számára fontosabb volt, hogy társaiknak ne okozzanak csalódást

és megkímélik őket a büntetéstől. Ezért feltételezhetően jobban koncentráltak a dobások során. Az odafigyelés a teljesítményen meglátszott, hiszen szignifikánsan jobban teljesítettek fiú társaiknál. Ezen eredmény alátámasztása, megerősítése érdekében érdemes lenne a vizsgálatot más sportág játékosaival, illetve nagyobb mintán is elvégezni.

Az elemzések alapján fáradás nem jelentkezett a résztvevőknél. Mi több, a vizsgálat előre haladtával javult a teljesítményük. Ezt azzal tudnám magyarázni, hogy gyakorlatra tettek szert. Az első dobás során szignifikánsan rosszabbul teljesítettek a gyerekek. A gyakorlottság mellett lehetséges, hogy a magas kockázatú feltételben átélt szorongás fokozta a teljesítőképeséget és pontosságot.

Érdekes tapasztalat lenne összehasonlítani a sportolók és a semmilyen sportot nem űző gyerekek eredményeit is. Vajon befolyásolja a sporttevékenységekkel való gyakori találkozás a teljesítménymotiváció alakulását? Más korosztályokban is elvégezhető lenne a kutatás? Lehetnek eredményeim korspecifikusak? Mi jellemző a fiatalabb és idősebb kosárlabdázókra?

Irodalomjegyzék

- Atkinson, J. W. (1957). Motivational determinants of risk-taking behavior. *Psychological Review*, 64(6, Pt.1), 359–372.
<https://doi.org/10.1037/h0043445>
- Atkinson, J. W. (1977). A teljesítménymotiváció, In: Szakács F. (Ed.): *Személyiséglélektani szöveggyűjtemény IV/1.* (pp. 205–291). Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Atkinson, J. W., & Feather, N. T. (1966). *A Theory of Achievement Motivation*. Wiley.
- Atkinson, J. W., & Raynor, J. O. (1974). *Motivation and achievement*. Winston.
- Bányai, É., & Varga, K. (2013). *Affektív pszichológia*. Medicina Könyvkiadó Zrt.
- Bardwick, J. M. (1971). *Psychology of women: A study of bio-cultural conflicts*. Harper and Row.
- Carey Jr, C. E. (2000). *Academic achievement motivation in African American college football players: An investigation of educational expectations and values*. The University of North Carolina at Chapel Hill.
- Chen, M. H. (2007). *Exploring the relationship between effective coaching leadership, group cohesion, and achievement motivation in college basketball teams in Taiwan*. Doctoral dissertation. United States Sports Academy.
- Cole, M., & Cole, S. R. (2006). *Fejlődéslélektan*. Osiris Kiadó.
- Crandall, V. J., & Rabson, A. (1960). Children's repetition choices in an intellectual achievement situation following success and failure. *Journal of Genetic Psychology* 97(1), 161–168.
- Csavartesz Instrukciós Füzet
- Csepeli, Gy. (2001). *A szervezkedő ember*. Osiris Kiadó.
- Endrődy, O., Svraka, B., & F. Lassú, Zs. (2020). *Sokszínű Pedagógia. Inkluzív és multikulturális szemléletmód a pedagógiai gyakorlatban*. ELTE Eötvös Kiadó.
- Finogenow, M. (2017). Need for Achievement. *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*, 1–4.
https://doi.org/10.1007/978-3-319-28099-8_537-1
- Fodor, L. (2007). *Fejezetek a motivációkutatásból*. Gondolat Kiadó.
- Fülöp, M., Berkics, M., & Pinczés-Pressing, Z. (2015). A verseny szerepe a versenyzők életében és az eredményes versenyzés lehetséges pszichés összetevői. *Génius Műhely*, 18.

- Gjesme, T., & Nygard, R. (1970). Achievement-related motives: Theoretical considerations and construction of a measuring instrument. Unpublished report, University of Oslo.
- Heckhausen, H. (1963). *Hoffnung und Furcht in der Leistungsmotivation*. Hain.
- Heckhausen, H. (1991). *Motivation and action*. Springer.
- Herskovits, M. (1976). *Az igény szint felhasználása a pályaválasztási tanácsadásban*. Akadémiai Kiadó.
- Hoppe, F. (1930). Erfolg and Misserfolg. *Psychologische Forschung*, 14, 1–62.
- Horner, M. S. (1968). *Sex differences in achievement motivation and performance in competitive and non-competitive situations*. University of Michigan.
- Howe, B., & Poole, R. (1992). Goal proximity and achievement motivation of high school boys in a basketball shooting task. *Journal of teaching in physical education*, 11(3), 248–255.
- Huschle, K. S. (2008). *Academic and athletic achievement motivation of collegiate female basketball players*. ProQuest.
- Jámbori, S. (2006). A családi és iskolai környezet hatása a fiatalok teljesítménymotivációjára és a versengés iránti attitűdjére. *Alkalmazott Pszichológia*, 8(4), 41–63.
- Kane, J. E. (1973). Motivation and performance. In D. V. Harris (Ed.), *Women and sport* (pp. 141–156). The Pennsylvania State University Press.
- Khan, Z., Haider, Z., Ahmad, N., & Khan, S. (2011). Sports achievement motivation and sports competition anxiety: A relationship study. *Journal of Education and Practice*, 2(4), 1–5.
- Körmendi, A., & Sztancsik, V. (2013). *Személyiséglélektan I.*. Debreceni Egyetemi Kiadó.
- Lane, A., C. (1999). *Is Achievement Motivation in Basketball Games Affected by Team or Individual Competitive Situations in Elementary Physical Education Classes?* Masters Theses.
- Letöltve: <https://thekeep.eiu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2668&context=theses>
(Letöltés ideje: 2022. február 28.)
- Lang, J. W., & Fries, S. (2006). A revised 10-item version of the Achievement Motives Scale. *European Journal of Psychological Assessment*, 22(3), 216–224.
- Lewin, K. (1926). Vorsatz, wille und bedürfnis. *Psychologische Forschung*, 7(1), 330–385.
- Mayer, K., & Lukács, A. (2020). Extrém sportolók személyiséglélektani vizsgálata. *Egészségtudományi Közlemények*, 10(1), 31–39.
- Mayer, K., Lukács, A., & Barkai, L. (2012). A teljesítménymotiváció megjelenése különböző kockázatkereső magatartásokban. *Egészségtudományi Közlemények*, 1(1), 105–111.

- McClelland, D. C. (1961). *The achieving society*. Van Nostrand.
- McClelland, D. C. (1988). *Human motivation*. Cambridge University Press.
- Mérei, F., & V. Binét, Á. (1998). *Gyermekekléktan*. Medicina.
- Miyamoto, M. (1981). Instrumental activity in achievement motivation. *Japanese Psychological Research*, 23(2), 79–87.
- Morgan, C. D., & Murray, H., A. (1935). A method for investigating fantasies: The Thematic Apperception Test. *Archives of Neurology & Psychiatry*, 34(2), 289–306.
- Murray, H. A. (1938). *Explorations in personality*. Oxford University Press.
- N. Kollár, K. (2002). A társas összehasonlítás, a szelektív iskola és az esélyegyenlőtlenség problémája. In: Mészáros A. (szerk.): *Az iskolai szociálpszichológia jelenségvilága (pp. 248–264)*. ELTE Eötvös Kiadó.
- Nádori, L. (2005). *Edzés, versenyzés címszavakban*. Dialóg Campus Kiadó.
- Nagykálldi, Cs. (1998). *A sport és a testnevelés pszichológiai alapjai*. Computer Arts Bt.
- Olajos, T., Högye-Nagy, Á., Héjja-Nagy, K., & Dávid, M. (2021). Az adaptív és maladaptív perfekcionizmussal együtt járó motivációs mintázatok feltáró vizsgálata. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 76(2), 353–376.
- Rétsági, E., H. Ekler, J., Nádori, L., Woth, P., Gáspár, M., Gáldi, G., & Szegterné Dancs, H. (2011). *Sportelméleti ismeretek*. Dialóg Campus Kiadó.
 Letöltve:https://archivum.uni-eszterhazy.hu/public/uploads/sportelméleti-ismeretek_5538f52cde8e6.pdf
 (Letöltés ideje: 2022. március 27.)
- Roberts, G. C. (1975). Sex and achievement motivation effects on risk taking. *Research Quarterly. American Alliance for Health, Physical Education and Recreation*, 46(1), 58–70.
- Simon, I., Á. (2009). A gyógytestnevelés tantárgy vizsgálata az új típusú tanár–diák kapcsolatrendszerben. Doktori (PhD) értekezés. Semmelweis Egyetem Nevelés-és Sporttudományi Doktori Iskola.
 Letöltve:http://old.semmelweis.hu/wp-content/phd/phd_live/vedes/export/simonistvan.d.pdf
 (Letöltés ideje: 2022. február 28.)

- Simons, R. H., & Bibb Jr, J. J. (1974). Achievement motivation, test anxiety, and underachievement in the elementary school. *The Journal of Educational Research*, 67(8), 366–369.
- Taylor, J. (1994). Pre-match routines. *International Tennis Federation Coaches Review*, 4(11).
- Trzaskoma-Bicsérdy, G. (2007). *A sportági eredményesség néhány meghatározó tényezőjének vizsgálata birkózásban*. Semmelweis Egyetem Nevelés-és Sporttudományi Doktori Iskola, Sport, Nevelés és Társadalomtudományi Program.
- Új, E. D., Csukonyi, C., Órsi, B., & Kiss, B. (2021). A célkitűzés hatása az utánpótlás korú kosárlabdázók fejleszthetőségére a kontrollhely és motiváció forrásának tükrében. *Stadium-Hungarian Journal of Sport Sciences*, 4(1).
- Wallach, M. A., & Kogan, N. (1959). Sex differences and judgment processes. *Journal of Personality*, 27(4), 555–564.
- Wallach, M. A., & Kogan, N. (1961). Aspects of judgment and decision-making: Interrelationships and changes with age. *Behavioral Science*, 6(1), 23–36.
- Wallach, M. A., & Kogan, N. (1964). *Risk taking: A study in cognition and personality*. Holt, Rinehart and Winston.
- Westre, K. R., & Weiss, M. R. (1991). The relationship between perceived coaching behaviors and group cohesion in high school football teams. *The Sport Psychologist*, 5(1), 41–54.